

Overweging 26 maart 2017

Zien

Lezingen: 1 Samuel 16, 1-3.10-13; Efeziërs 5, 8-14; Johannes 9, 1-13.26-39.

Duisternis, slaap, blindheid hebben in de verhalen die we in de heilige Schrift lezen bijna zonder uitzondering een overdrachtelijke betekenis. En wanneer ze al in een letterlijke zin worden gebruikt, krijgen ze veelal pas betekenis voor ons wanneer we ze overdrachtelijk verstaan.

Het gebruik maken van fysieke eigenschappen, -doof, blind, stom, kreupel-, kan voor ons iets ongemakkelijks hebben. Niet in de laatste plaats doordat deze eigenschappen in ons taalgebruik nogal eens negatief gebruikt worden en we terecht bang zijn mensen te kwetsen.

Aan de andere kant zijn er in ons midden natuurlijk gewoon ook mensen die blind zijn en doof, verlamd en afatisch. En het is goed om ons te realiseren hoe we met hen omgaan. Voor ons is dat in zijn algemeenheid een ethisch maatschappelijke vraag. Kunnen mensen participeren, zijn er adequate voorzieningen voor hen, worden zij niet gediscrimineerd?

In de tijd van Jezus, en hier en daar ook nog wel in onze tijd, worden ziekte en fysieke gebreken (een woord dat wij ook al niet zo gemakkelijk gebruiken) al snel met zonde in verband gebracht. Zo ook in dit verhaal.

Zoals Johannes wel vaker doet, neemt hij de blinde man als voorbeeld om op verschillende niveaus iets duidelijk te maken. Al meteen aan het begin wordt de 'Z'-vraag gesteld: 'wie heeft gezondigd; hij of zijn ouders, dat hij blindgeboren werd'. We lezen er gemakkelijk overheen, maar het is een merkwaardige vraag. Wat zegt dit over zondebegrip en welk Godsbeeld spreekt hieruit? Duidelijk een God die de ouders bezoekt in de kinderen en de kinderen in de ouders. En hoe zou een ongeborn kind hebben kunnen zondigen om blindgeboren te worden? Hoe dit ook zij, in ieder geval wordt er een relatie gelegd tussen zonde en de kwaal.

Wij hebben er grote moeite mee om ziekte als een straf te zien voor zonde. We kunnen ook maar moeilijk geloven dat God, die we als de liefdevolle en barmhartige belijden, zo te werk gaat. En toch voelen we ons schuldig wanneer er iets met een van onze kinderen niet in orde is; "Wat heb ik verkeerd gedaan?" En ook vragen we ons wel eens af waaraan we het verdiend hebben wanneer ons iets kwaads overkomt; "wat heb ik gedaan om dit te verdienen?"

Ons geloof en onze kijk op God heeft vele lagen. We maken ons maar moeilijk los van oude begrippen en vroege emotioneel geladen ideeën over God en mens. Ons bewuste geloof hanteert niet zelden een ander Godsbeeld dan het kind in ons, dat nooit ver weg is en tevoorschijn komt wanneer ons bestaan op welke wijze dan ook, bedreigd wordt met betrekking tot onszelf of tot onze kinderen.

Tegelijk treffen we in elkaar het menselijk tekort aan ten aanzien van het goede. Dat we er niet in slagen om alleen maar goed te zijn zal niemand ontkennen. Dit defect waardoor we elkaar schade berokkenen en te kort doen, zou je best zonde kunnen noemen.

We zoeken een verklaring waarom ons leven niet beantwoordt aan onze verwachtingen, waarom we niet kunnen zijn zoals we zouden willen zijn. Zo'n verklaring kan gevonden worden in de zondeval als zinnebeeldige oeroorzaak voor het defect in de schepping en in de menselijke natuur. We zouden het ook kunnen vinden in een straffende God, die dan tegelijk wel een stuk minder liefdevol is dan we belijden en verlangen. We kunnen blijkbaar maar moeilijk leven met losse eindjes, met het idee dat niet alles betekenis heeft, en met de onverklaarbaarheid en ongerijmdheid van het leven. We hebben soms

het gevoel te moeten kiezen tussen een God die almachtig is maar er niet naar handelt en een God die liefdevol is, maar onmachtig.

Voor mij is dit een schijntegenstelling. Ik ben ervan overtuigd dat God ons redt, evenwel niet door zijn macht, maar door zijn liefde. Macht redt op een uitwendig niveau. Liefde redt ons op een dieper en existentieel niveau.

Die uitreddende liefde bewijst Jezus telkens weer aan de mensen die Hij ontmoet. Waardoor mensen weer perspectief zien, hun leven weer op kunnen pakken. Hier doet Hij dit op sabbat, de dag des Heren, een uitgelezen dag om iets van God zichtbaar te maken, een dag van heil en uitredding.

Wat de verhalenverteller Johannes hier voor ons doet is een verwijzing geven naar de dag der dagen, de uiteindelijke sabbat waarop God alles zal zijn in allen en de schepping is hersteld; voor ons gesymboliseerd door Pasen, waar het leven door de dood heen breekt.

Pasen vertegenwoordigt voor ons de hoop en het geloof dat de imperfectie, de zondige staat van de schepping, niet het eindstadium van ons bestaan is. Dat niet de blindheid regeert, maar dat we in staat gesteld worden om te leren kijken en dat te zien. Dat ons leven niet uit de slaap in de dood verdwijnt, maar dat we kunnen opstaan uit de duisternis en in het licht komen. Het is hetzelfde beeld. Blindheid en duisternis; zien en licht.

Waar het met betrekking tot Pasen om gaat, is dat wij leren zien.

Het verhaal over Samuel die erop uitgestuurd wordt om een opvolger van de tragische koning Saul te gaan zalven is er een voorbeeld van. Samuel weet alleen dat hij één van de zonen van Isaï moet zalven. Natuurlijk worden eerst de oudste en meest ferme zonen ten tonele gevoerd. Ook Samuel heeft zo zijn idee over wie er in aanmerking komt om de nieuwe koning te worden. Maar niet de rijzige Eliab, niet Aminadab of Samma komen voor God in aanmerking. Het blijkt de jongste en tenerste te zijn, de mooie rossige David. Hij wordt de koning van Israel die messiaanse trekken heeft, en uit wiens stam Jezus voortkomt. Jezus die zowel de nieuwe Mozes is die zijn volk uit slavernij van zonde en gebrek naar het beloofde land voert, als de messiaanse koning aan wiens rijk geen einde komen zal, als de hogepriester die de uiteindelijke verzoening voor zijn volk zal bewerken met zichzelf als offer. Beelden, beelden om de theologische betekenis van Jezus aan te duiden en daarmee zijn betekenis voor ons leven. In Hem zijn wij verzoend, thuisgekomen en leven we in dat rijk.

Het verhaal over de keuze van David zegt ons dat God niet gaat voor de degene die in de ogen van anderen de meest voor de hand liggende kandidaat voor het koningschap is. En ook dit bedoel ik in overdrachtelijke zin. Het zijn immers de rechtvaardigen die het rijk van God regeren. Met de keuze voor David wordt duidelijk gemaakt dat het niet gaat om fysieke kracht en macht. Maar om wat God in zijn mensen kan bewerken. Zoals bij de genezing van de blindgeborene de werken Gods openbaar worden, zo gaat het ook bij David erom dat God zich in hem openbaart, net zoals in Jezus en dientengevolge ook in ons.

Daar is openheid voor nodig. Niet denken dat het allemaal van ons afhankelijk is en dat wij het kunnen tot stand brengen, want dat is een te grote last die alleen maar terneer drukt. Wanneer we ons openen voor wat God in ons kan bewerken ziet onze wereld er al heel anders uit. Onze ogen gaan open voor de heilsmogelijkheid van de wereld. In ons eigen leven ervaren we de kracht van God die in ons werkt. En levend in die gerustheid,

ook een soort sabbat, ziet ons leven er, met alles wat er zwaar aan is, toch heel anders uit.

Vandaag vieren we zondag Laetare, verheugt u. Dat is geen vreugde die blind is voor de ballingschap waarin we leven, ver van vrede en menselijke verbondenheid. Geen vreugde die onwetend is van verdriet. Integendeel, vreugde kan niet groter zijn en intenser gevoeld dan voor wie deze pijn kent en aan den lijven heeft ervaren. Het is de vreugde om de terugkeer, om de belofte van herstel en het vertrouwen te mogen leven in het herstelde koninkrijk. Een werkelijkheid die niet het resultaat is van almacht, maar van weerloze liefde en waarachtige betrokkenheid op het gemeenschappelijk goede.

Door deze kwaliteiten en levenshouding leven we innerlijk al in dat messiaanse rijk, ook al is dat in het uitwendige bereik nog niet gerealiseerd.

We vieren zondag Laetare, omdat we weten dat Pasen voor ons zal komen. Amen.